

ELEKTRON HUKUMAT. KORXONA VA TASHKILOTLARDA ELEKTRON XIZMATLAR KO'RSATISHNING AFZALLIKLARI VA SALBIY TOMONLARI

Professor: Boboqulov Sanjar. Samarqand iqtisodiyot va servis instituti o'qituvchisi

Talaba: Otamurodov Abduhoshim. Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Annotasiya: Ushbu maqolada elektron hukumatning qanday ishlashi, uning mazmuni, afzalliklari va salbiy tomonlari haqida yoritiladi. Hamda maqolada elektron hukumat haqida qisqacha ma'lumot keltirilgan.

Kalit so'zlar: elektron hukumat, internet tizimi, xavfsizlik, globallashtirish

Elektron hukumat — Barcha ham „ichki“, ham „tashqi“ aloqalar va jarayonlar majmuasi bo'lib, tegishli axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan quvvatlanib va ta'minlanib turadigan hukumat. [Kommunikatsiya](#) tarmoqlari (shu jumladan Internet) orqali axborotga ishlov berish, uni uzatish va tarqatishni [elektron](#) vositalari asosida davlat boshqaruvini tashkil qilishni, davlat hokimiyati organlarini barcha bo'g'inlari tomonidan fuqarolarning barcha toifalariga elektron vositalar bilan xizmatlar ko'rsatish, o'sha vositalar yordamida fuqarolarga davlat organlarining faoliyati haqida axborot berish. „Elektron hukumat“ tushunchasi [1990-yillarning](#) boshida paydo bo'lgan, lekin amaliyotga so'nggi yillardan boshlab tatbiq qilina boshladi. Elektron hukumatni ishlab chiqish bilan birinchi galda [AQSh](#) va [Angliya](#) hamda [Italiya](#), [Norvegiya](#), [Singapur](#), [Avstraliya](#) va ayrim boshqa davlatlar (Fransiya, Germaniya, Katar, BAA va h.k.) shug'ullandilar. Elektron hukumatning uch asosiy rivojlanishi tizimi ajratiladi: - hukumat- aholi (G2C); - hukumat — biznes (G2B); - hukumat — hukumat (G2 G). O'zbekistonda ham elektron hukumat barpo qilish ishlari boshlab yuborilgan. Jahon tajribasiga mavjud amaliyotga ko'ra, u ikki o'zaro bog'langan, lekin funksional jihatdan mustaqil qismlardan, Hukumat Intranetidan va tashqi infratuzilmadan tarkib topgan. Hukumat Intraneti axborot tizimining ichki infratuzilmasini qamrab oladi, u davlat tuzilmalari tomonidan davlat korporativ vazifalarini amalga oshirishdagi o'zaro munosabatlarda foydalaniladi. Tashqi infratuzilma, davlatni fuqarolar (G2C) va tashkilotlar (G2B) bilan o'zaro ishlashini ta'minlaydigan ommaviy axborot infratuzilmasini qamrab oladi

Elektron hukumat (ingl. e-Government) – bu fuqarolar, biznes, davlat hokimiyati boshqa tarmoqlari va davlat amaldorlariga axborot taqdim etish hamda avvaldan shakllangan davlat xizmatlarini ko'rsatish bo'lib, bunda davlat va fuqaro o'rtasidagi shaxsiy aloqa minimallashtirilgan bo'ladi va axborot texnologiyalaridan maksimal darajada foydalaniladi. Dunyoning taraqqiy topgan mamlakatlarida «Elektron hukumat» milliy tizimini faol tatbiq qilinmoqda. Bu tizim davlat tuzilmalarini boshqarishni, davlat va tadbirkorlar o'rtasidagi aloqani mustahkamlash orqali biznes-jarayonlarni samarali rivojlantirishni ta'minlabgina qolmay, fuqarolarga davlat xizmatlarini internet orqali hammabop interaktiv shaklda taqdim etish imkonini ham yaratadi.

Elektron hukumat, korxona va tashkilotlarda elektron xizmatlar ko'rsatishning bir nechta afzalliklari va salbiy tomonlari mavjud. Quyidagi afzalliklarni ko'rib chiqamiz:

Afzalliklar:

1. Qulaylik va tezlik: Elektron hukumat tizimi orqali, xizmatlarni onlayn tarzda olish va amalga oshirish uchun noyob vaqtni sarflash mumkin emas. Bu, o'z vaqt va energiyangizni tejamli ishlash imkonini beradi.
2. Qulaylik va osonlik: Elektron hukumat tizimi orqali, xizmatlarni o'zingizga yaqin joylarda hammasidan uzoqda bo'lmagan holda olishingiz mumkin. Bu, sayohat vaqti va xarajatlaringizni kamaytiradi.
3. Xavfsizlik: Elektron hukumat tizimi, ma'lumotlarni himoya qilish uchun xavfsizlik tizimlari bilan muhofaza qilinadi. Ma'lumotlar shifrlangan va shaxsiy axborotlar himoyalangan bo'lib, foydalanuvchilarning identifikatsiyasini ta'minlash uchun autentifikatsiya vositalari ishlatiladi.
4. Qulaylik: Elektron hukumat tizimi orqali, boshqaruv jarayonlarini osonlashtirish mumkin bo'lib, qator jarayonlarni avtomatlashtirish imkonini beradi. Bu jarayonlar, murojaatlarni qabul qilish, ma'lumotlarni to'plash, hisobotlar tayyorlash, hisobotlarni taqdim etish va boshqa administrativ jarayonlarni tezlashtirishda yordam beradi.

Salbiy tomonlar:

1. Xavfsizlik risklari: Elektron hukumat tizimi sayohat qilgan ma'lumotlar va identifikatsiya ma'lumotlari kabi shaxsiy axborotlarni o'z ichiga oladi. Bu ma'lumotlarni himoya qilish uchun yuqori darajada xavfsizlik tizimlariga e'tibor berish zarur.
2. Texnik muammo va naqdlar: Elektron hukumat tizimi muayyan texnik muammo va texnik ta'mirlashlarni talab qiladi. Bu muammo va ta'mirlashlar uchun mablag'lar va texnik xodimlarni xarajatlari bo'lishi mumkin.
3. Ko'p qatlamli foydalanish: Elektron hukumat tizimi, boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish va tashqi xodimlarni kamaytirish imkonini beradi. Bu esa, tizimni qo'llab-quvvatlash uchun xodimlarning o'zlashtirilishini va tizimni tushunishni talab qiladi.
4. Teknologik imkoniyatlarning chegaralari: Elektron hukumat tizimi rivojlanayotgan texnologiyalarni qo'llab-quvvatlashni talab qiladi. Bu esa, texnologik imkoniyatlarning chegaralariga bog'liq bo'lishi va qayta ishlab chiqishlar va texnik ta'mirlarni talab qilishi mumkin.

Shuningdek, elektron hukumat tizimi o'rtasida xizmatlarni amalga oshirish uchun internetga qo'shilmagan joylarda yashaydigan insonlar uchun kirish limitlari mavjud bo'lishi mumkin.

Internetga kirish limitlari: Elektron hukumat tizimi orqali xizmatlardan foydalana olish uchun foydalanuvchilar uchun internetga kirishning zaruriyati mavjud. Bu esa, internetga qo'shilmagan joylarda yashaydigan insonlar uchun xizmatlardan foydalanishni cheklaydigan bir muammo bo'lishi mumkin. Xavfsizlik muammo'lari: Elektron hukumat tizimi ma'lumotlarni himoya qilishga e'tibor beradi, lekin xavfsizlik muammo'lariga duch kelishi mumkin. Xavfsizlik protokollari va shifrlash usullari yaxshilanishi va xavfsizlikni ta'minlash uchun tez-tez yangilanishi zarur. Texnologik ta'sir: Elektron hukumat tizimi korxona va tashkilotlarda texnologik ta'sirni talab qiladi. Bu, texnologik

imkoniyatlarni o'rgatish, texnik xodimlarni o'rgatish va tizimni tushunishga sarflanadigan vaqt va resurslarni talab qiladi.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

Асосий адабиётлар:

1. M.Aripov, M.Muhammadiyev. Informatika, informasion texnologiyalar. Darslik. T.: TDYuI, 2004 y.
2. С.С.Ғуломов ва бошқалар. Ахботор тизимлари ва технологиялари. Дарслик. Тошкент, “Шарқ”, 2000 й.
3. M.Mamarajabov, S.Tursunov. Kompyuter grafikasi va Web-dizayn. Darslik. T.: “Cho‘lpon”, 2013 y.
4. U.Yuldashev, M.Mamarajabov, S.Tursunov. Pedagogik Web-dizayn. O‘quv qo‘llanma. T.: “Voriz”, 2013 y.
5. M.Aripov, M.Fayziyeva, S.Dottayev. Web texnologiyalar. O‘quv qo‘llanma. T.: “Faylasuflar jamiyati”, 2013 y.
6. B.Mo‘minov. Informatika. O‘quv qo‘llanma. T.: “Tafakkur-bo‘stoni”, 2014 y.

Қўшимча адабиётлар

1. Мирзиёев Шавкат Миромонович. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимида киришиш тантанали маросимида бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқ / Ш.М. Мирзиёев. – Тошкент : Ўзбекистон, 2016. - 56 б.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Ўзбекистон республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида. (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда)
3. Stuart Gray. Information Technology in a Global Society for the IB Diploma: Black and White Edition. “CreateSpace Independent Publishing Platform”. December 20, 2011 y.
4. Компьютерные сети. Учебный курс: Официальное пособие. Microsoft для самостоятельной подготовки. Пер. С. Англ. - -е изд., испр. и доп. –М; «Русская редакция», 1999 г.
5. Симонович С, Эвсеев Г, Алексеев А. Специальная информатика. Учебное пособие – М.: Аст-Пресс: Inforkom-Press, 1999 г.
Internet сайтлари